

“Boş ve Serbest Zaman” Kavramlarına Yönelik Çalışmaların Bibliyometrik Analizi

Bibliometric Analysis of Studies on the Concepts of Leisure and Free Time

Dr. Öğr. Üyesi Zehra BULUT¹ , Dr. Berkan BAŞAR² , Doç. Dr. Üzeyir KEMENT³

Öz

Bu araştırmada boş zaman ve serbest zaman alanında yayımlanan çalışmalar bibliyometrik analiz yöntemi kapsamında ele alınmıştır. Uluslararası literatürde boş zamana yönelik 1929-2022 yıllarını kapsayan süreçte 2649; serbest zamana yönelik ise 1955-2022 yıl aralığında 565 çalışma analiz edilmiştir. Analizde kullanılan verilere 17 Aralık 2021 tarihinde Scopus veri tabanının taranması sonucunda ulaşılmıştır. Verilerin bibliyometrik analizinde, yayın yılı, yazar, konu alanı, kurum, ülke, tür, kaynak ve anahtar kelime parametreleri göz önüne alınmıştır. Veriler, VOSviewer bibliyografik analiz programına aktarılmış ve analizleri yapılmıştır. Boş zamanla ilgili en fazla yayının 2021 yılında tıp alanında, serbest zamanla ilgili en fazla yayının ise 2019 yılında ve turizm/rekreasyon alanlarında yapıldığı gözlemlenmiştir. Her iki alanda da en fazla yayının Amerika Birleşik Devletleri tarafından yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Helsinki Üniversitesi boş zaman alanında, Purdue Üniversitesi ise serbest zaman alanında en fazla yayın yapan kurumlardır. “Journal of Physical Activity and Health” dergisi boş zaman konulu, “Leisure Studies” ve “Loisir et Societe” dergileri ise serbest zaman konulu en fazla yayın yapan dergilerdir. Fiziksel aktivite ve egzersiz boş zaman çalışmalarında, boş ve fiziksel aktivite serbest zaman çalışmalarında en fazla kullanılan anahtar kelimelerdir. Yayın ve alıntılanma ilişkisi bağlamında bağlantı gücü en yüksek yazarlar boş zaman için “Rahkonen” ve serbest zaman için “Sousa”dır.

Anahtar Kelimeler: Boş zaman, serbest zaman, bibliyometrik analiz, VOSviewer

Makale Türü: Araştırma

Abstract

In this research, studies published in the field of leisure and free time were discussed within the scope of the bibliometric analysis method. In the international literature on leisure time, 2649 studies were conducted between 1929 and 2022; Regarding leisure time, 565 studies were analyzed between the years 1955 and 2022. The data used in the analysis was obtained by scanning the Scopus database on December 17, 2021. In the bibliometric analysis of the data, publication year, author, subject area, institution, country, genre, source, and keyword parameters were taken into consideration. The data were imported into the VOSviewer bibliographic analysis program and co-authorship and co-occurrence analyses were performed. It was observed that the most publications about leisure time were made in the field of medicine in 2021, and the most publications about free time were made in 2019 and the fields of tourism/recreation. It was concluded that most publications in both fields were made in the United States. The University of Helsinki and Purdue University are the institutions that publish the most in the field of leisure. “Journal of Physical Activity and Health” is the journal that publishes the most on leisure, and “Leisure Studies” and “Loisir et Societe” are the journals that publish the most on leisure. Physical activity and exercise are the most used keywords in leisure studies, and leisure and physical activity are the most used keywords in leisure studies. In terms of

¹ Artvin Çoruh Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler MYO, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, zehrabulut@artvin.edu.tr

² Ordu Üniversitesi, Aybastı MYO, Aşçılık Bölümü, berkan_basar@hotmail.com

³ Ordu Üniversitesi, Turizm Fakülte, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, uzeyirkement@odu.edu.tr

publication and citation relationship, the authors with the highest connection power are "Rahkonen" for leisure and "Sousa" for leisure.

Keywords: Leisure, free time, bibliometric analysis, VOSviewer

Paper Type: Research

Giriş

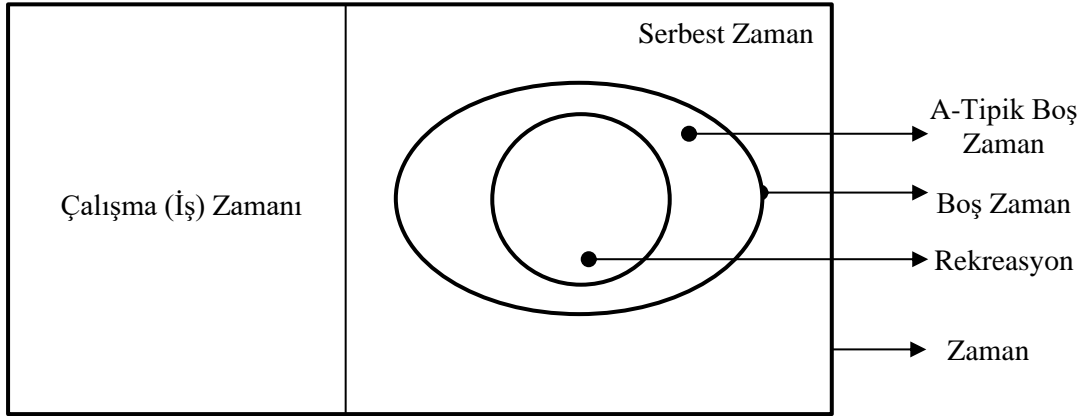
Zaman; bir iş veya oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu ölçülebilen belirli bir aralığa sahip süre veya vakittir (Hazar, 2009, s.5). Sanayi devrimiyle birlikte çalışma saatlerindeki artış boş zamana duyulan ihtiyacı artırmıştır. Artan bu ihtiyacı giderebilmek adına ise boş zaman hakkının bireylere sağlanmasında, çalışma saatlerinin azaltılması yoluna gidilmiştir. Dünya Boş Zaman Örgütü (World Leisure Organization)'nün Boş Zaman Bildirgesi ister yetişkin ister çocuk olsun herkesin dinlenmek ve boş zaman aktiviteleri için yeterli zamana sahip olma hakkının olduğunu söylemektedir (WLO, 2021). Boş zaman hakkı, 1948'de Birleşmiş Milletler tarafından duyurulan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne (İHEB) dayanmaktadır. Bu beyanname ile boş zaman hakkı insanlar için lüks ihtiyaç olmaktan çıkarak, yaşamak için gereklilik haline gelmiştir. Ekonomik bakımdan gelişmiş ülkelerde, tam zamanlı çalışma saatlerinin yaklaşık 60 saatten 40 saate düşürülmesi ve ücretli yıllık izin hakkının tanınmasıyla birlikte, çalışanların iş kalitesinde önemli bir artışın olduğu görülmüştür (Veal, 2020). Modernite ile birlikte yaşam standartlarının artması ve çalışma saatlerindeki azalma ile birlikte bireyler daha fazla boş zamana ulaşmışlardır (Jones, 2018). Boş zaman ifadesi, etimolojik olarak İngilizcede "leisure" kelimesi, Latince de ise "licere" kelimesinden türeyen ve işten geri kalan zaman veya temel sosyal ihtiyaçlar giderildikten sonra kalan boş vakit olarak tanımlanmaktadır (Torkildsen, 2005, s.114). Boş zaman, bireyin kendisi için ayırdığı ve istediğini yapma özgürlüğüne sahip olduğu zamandır. Günümüzde teknolojinin ilerlemesi, iş saatlerinin daraltılması vb. unsurlar, boş zamanın artmasını sağlarken, artan zamanın daha faydalı geçirilmesi amacıyla rekreatif faaliyetlerin önem kazanmasına da katkı sağlamıştır (Soybalı vd., 2020, s.108). Boş zaman değerlendirme faaliyetleri, yapıcı nitelikte olup, zamanı boşa harcamak amacıyla değil, zamanı etkin kullanmak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle boş zaman değerlendirme faaliyetleri bireylerde fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden olumlu katkılar sağlamaktadır (Gulam, 2016). Uluslararası literatürde boş zamanla ilgili ilk yayın Pagburn (1929) tarafından hazırlanmıştır. İlgili çalışmada boş zamanın tam bir tanımı yapılmamakla birlikte, boş zaman herhangi bir etkinlik aracılığı ile bireylerde aidiyet ve karakter inşa etmede önemli bir unsur olarak açıklanmıştır (Pagburn, 1929, s.574).

Boş zaman, çalışma ve iş hayatı dışında kalan bir zaman dilimidir. Ayrıca boş zaman serbest zamanın kapsamı içindedir (Kement, 2015, s.11). Alanyazında boş zaman kavramına yönelik farklı yazarlar tarafından yapılmış birçok tanım yer almaktadır (Ör. Gibson vd., 1997; Meyer vd., 1969). Alanyazında yapılan tanımlar incelendiğinde kişilerin özgür iradeleri doğrultusunda gönüllü olarak, aktif veya pasif bir şekilde katılım sağladıkları boş zaman aktivitelerinin üzerinde durulduğu görülmektedir (O'Leary vd., 1979). Bunun yanı sıra Meyer vd. (1969) boş zaman aktivitelerinin tanımını genişleterek ibadet ve işe gitmek gibi eylemleri de boş zaman çerçevesine dahil etmişlerdir.

Boş zaman kavramı ile serbest zaman kavramları her ne kadar birbirlerine yakın iki kavram olarak görünse de özünde bazı farklılıklar taşımaktadır. Serbest zaman, özgürce değerlendirilen çalışma dışı zaman dilimidir. Mieczkowski (1990) serbest zaman ve boş zaman kavramlarını açıklarken, serbest zamanı hiçbir aktivitede bulunulmadan harcanan zaman, boş zamanı ise özel bir faaliyet uygulayarak geçirilen zaman olarak birbirinden ayırmıştır. Dumazedier (1974, s.237) serbest zamanı, kişinin çalışma, ailevi ve toplumsal görevleri dışında

rahatlamak, uzaklaşmak, bilgi düzeyini artırıp, topluma katılım sağlamak amacıyla kendi arzusu doğrultusunda değerlendirdiği zaman dilimi olarak açıklarken; Mieczkowski (1990, s.8) ise serbest zamanı, herhangi bir zorlamaya bağlı olmaksızın, kişinin kendi arzusuyla eğlenme, hoşnutluk, mutluluk duygusu oluşturan deneyimlerin yaşandığı zaman aralığı olarak açıklamaktadır. Farklı yazarlar tarafından farklı zaman dilimlerinde yapılmış serbest zamana yönelik tanımlar yer almaktadır. Tanımlar incelendiğinde, kişinin fizyolojik ihtiyaçlarının ve çalışma gibi zorunlu ihtiyaçlarının karşılanması sonrasında tamamen kendine ayırdığı özgürce kullanabildiği zaman vurgusunun yapıldığı görülmektedir. Serbest zaman, boş zaman davranışlarının gerçekleştirildiği süreci kapsarken, boş zaman daha spesifik bir süreçtir. Bu süreç görsel olarak Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1: Rekreasyonun ve ilişkili kavramların şematik gösterimi

Kaynak: Kement, 2020’den uyarlanmıştır.

İnsanlar, gündelik hayatta ekonomik açıdan kazanç sağlamak amacıyla işe gider veya ev ortamında belirli bir zaman diliminde, sorumlu oldukları işlerini yerine getirirler. Bu bağlamda belirli bir maddi kazanç sağlarlar. Bu durum çalışma zamanı olarak nitelendirilmektedir. İnsan hayatını ifade eden zaman, şekilde dikdörtgen olarak gösterilmiştir. Dikdörtgenin sol kısmı insanların çalıştığı zaman dilimi olarak atfedilmiştir. Çalışma zamanından geriye kalan kısım ise serbest zaman olarak ifade edilebilir. Serbest zaman; boş zamanı da kapsayan, ancak boş zamana dahil olmayan insanların temel fizyolojik ihtiyaçlarını giderdiği eylemleri de içine alan bir zaman dilimidir. Bu bağlamda insanların temel fizyolojik ihtiyaçları olan; uyku, yemek yeme ve devinimsel diğer zorunlu ihtiyaçları yerine getirmek için kısmi ve zaruri gerçekleştirdikleri eylemler (alışverişe gitmek vb.) serbest zaman diliminde gerçekleştirilen davranışlara örnektir (Kement, 2020).

Serbest zamanın içinde yer alan ilk oval şekil boş zamanı temsil etmektedir. Boş zaman ise kendi içinde iki farklı davranış türünü barındırmaktadır. Merkezde bulunan daire içinde gerçekleştirilen eylemler, rekreasyonel davranışları temsil ederken, daire dışında kalan, ancak boş zaman içinde yer alan diğer eylemler ise A-tipik boş zaman davranışları (Karaküçük, 2014) olarak nitelendirilmektedir. Bireylerin kendisine veya çevresine sağlıksal, fiziksel veya sosyal açıdan zarar verici eylemlerde bulunulması a-tipik boş zaman davranışı olarak ifade edilebilir. Örneğin uyuşturucu gibi insan sağlığı için ciddi tehlike barındıran maddeleri kullanan bir birey, bu tür davranışları kategorize etmek için a-tipik boş zaman davranışını kullanılmaktadır. A-tipik boş zaman davranışları ile rekreasyonel aktiviteler arasında bir diğer önemli ayrım ise davranışın veya eylemin etik değerlendirmesidir. Evrensel etik ilkelere uymayan ve başkalarının haklarını gasp eden (hırsızlık, şiddet uygulamak vb.) eylemler de a-tipik boş zaman davranışı olarak nitelendirilmektedir. Zira rekreasyon ifadesi, tanımsal açıdan da değerlendirildiğinde “evrensel etik ilkeleri gözetme” anlamını (Kement, 2020) içermektedir. Dahası av turizmi gibi ekolojik döngü içinde yer alan ve diğer canlıların yaşamını tehlike altına atan, genel toplumsal kabulü olmayan faaliyetler de yine a-tipik boş zaman davranışı içinde değerlendirilmektedir.

Sürdürülebilirlik çerçevesinde değerlendirildiğinde insanların yaşamlarını devam ettirebilmeleri amacıyla birçok insani hak gözetilmektedir. Ancak bu, hakkın ötesinde insanların istek ve arzuları doğrultusunda ihtiyaçlarından fazlası olan bir eylemde (avlanma) bulunulması ekolojik denge için bir tehlike teşkil ettiği gibi, sürdürülebilir çevre için istenilmeyen birçok olumsuzluk da (Kement, 2019) doğurabilmektedir.

1. Literatür Taraması

Boş zaman ve serbest zamana yönelik olarak alanyazında ulusal birçok bibliyometri çalışması yer almaktadır. Yapılan çalışmalar yazar sayısı, yayın türü, anahtar kelime, atıf sayısı vb. birçok kriter dikkate alınarak yayınlar incelenmiştir. Dündar ve Gülcan (2022), Stebbins’in ciddi boş zaman teorisinden yararlanılarak oluşturulan turizm ve rekreasyon alanındaki akademik çalışmalar üzerine yapmış oldukları bibliyometrik analizde Scopus veri tabanında yer alan 458 adet çalışmayı incelemiş ve 1996-2022 yılları arasında rekreasyon ve ciddi boş zaman anahtar kelimelerinin kullanıldığı 54 çalışmanın olduğunu ve çalışmalardaki kaynak, yayın türü vb. unsurların dağılımını belirleyerek göstermişlerdir. Buzlu (2015) yapmış olduğu yüksek lisans çalışmasında Proquest tez veri tabanında yer alan rekreasyon ve boş zamana yönelik tezleri incelemiş ve araştırma sonucunda genel olarak açık alan rekreasyon faaliyetleri üzerine çalışıldığı, tezlerin farklı disiplinlerle ilişkili çalışıldığı sonucuna varmıştır. Metin (2013) yüksek lisans çalışmasında boş zaman alanında yayımlanan makalelerin 2000’li yıllardan itibaren arttığını belirtmiştir. Araştırmanın bir diğer sonucu ise yayımlanan makalelerin 3/4 oranında çok yazarlı olduğudur. Aynı zamanda ilgili çalışmada yapılan makalelerde rekreasyon ve boş zamanın işletme bilimleri, ormancılık, psikoloji, halk sağlığı ve sağlık bilimleri gibi farklı disiplinlerce ortak çalışma alanı olarak tercih edildiği belirlenmiştir.

2. Yöntem

Bu çalışmada boş zaman ve serbest zaman kavramlarına yönelik uluslararası alanyazında yapılmış çalışmalar incelenmiştir. Çalışmanın evrenini uluslararası literatür oluştururken, örnekleme ise Scopus veri tabanında ilgili anahtar kelimeler üzerine yapılan çalışmalar oluşturmaktadır. Araştırma yöntemi olarak doküman ve arşiv tarama tekniği kullanılmıştır. Dolayısıyla ikincil veri kaynaklarından faydalanılmıştır.

Verilerin taranması ve tasniflenmesi için bibliyometrik analiz kullanılmıştır. Bibliyometrik analiz, nicel analizler ile elektronik veri tabanlarında yer alan ve endekslenen bilimsel çalışmalara dayanmaktadır. (Hoffman & Holbrook, 1993; Kozak, 2000). Yapılacak araştırma için uygun veri tabanının seçimi, gerçekleştirilecek bibliyometrik analizin doğruluğu ile yakından ilişkilidir. Farklı veri tabanlarına göre alanlar ve dergiler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Çalışmaya uygun veri tabanının belirlenmesi, yapılacak bibliyometrik araştırmanın güvenilirliğini ve geçerliliğini artırabilmektedir (Lin vd., 2021). Bibliyometrik analiz çalışmalarında kullanılan bu araçlar, Web of Science (WoS), Scopus veya Google Scholar gibi referans gösterme özellikleri eklenmiş veri tabanlarından oluşmaktadır (Li vd., 2010). Kapsadığı alan ve çalışmalar nedeniyle, bu çalışmada kullanılan veriler Scopus veri tabanı taranarak elde edilmiştir. Çalışmada 17 Aralık 2021 zaman diliminde Scopus veri tabanında başlık olarak taranılan, “leisure” ile ilgili 1929-2022 yıllarında yayımlanan 2.649 çalışma ve “free time” konusunda 1955-2022 yıl aralığında yayımlanmış 565 çalışma “yayımlanma yılı, çalışmanın yazarları, çalışmanın alanları, yayınların kurumları, yayımlanan ülkeler, yayınların türü ve kullanılan anahtar kavramlar” dan oluşan bibliyografik göstergeler belirlenerek değerlendirmeye alınmıştır. Boş zaman ve serbest zaman konularında belirlenen akademik yayınların yılları, bu alandaki çalışmaların yayımlanma tarihlerine göre belirlenen ilk ile son yayın göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur.

Scopus veri tabanı kullanılarak elde edilen çalışma verileri görsel ağ analizi elde etmek amacıyla VOSviewer programına aktarılmıştır. VOSviewer analiz programı, WoS, Scopus vb. büyük hacimli akademik veri platformları aracılığıyla erişilebilen çalışmaların bibliyometrik

verilerinin analizini yapabildiği ve analiz sonuçlarını birçok farklı seçenek kullanma imkanı sunarak görselleştirebilme imkanı sunmaktadır (Van Eck & Waltman, 2021). VOSviewer analizleri, bibliyometri çalışmalarında sıkça kullanılmakta olup, program özellikle büyük ölçekli veri kümelerinin analizinde ve karmaşık görsel ağ haritaları oluşturmaya uygun belge, bilgi ve birimleri için güçlü bir görselleştirme sunmaktadır (Gaberli & Yağmur, 2021, s.250). VOSviewer, verileri incelemek için haritalama tekniğini kullanır ve alıntılara, dokümanlara, bağlantılara ve toplam bağlantı gücüne göre ağ tabanlı haritalar oluşturur (Sinkovics, 2016). VOSviewer veri analizlerinde ağ görselleştirme, yoğunluk görselleştirme ve yıllara göre haritalandırma olmak üzere üç şekilde kullanılabilir. Ağ görselleştirme, çalışma kapsamında belirlenen kavramları seçilen önem düzeyine göre görüntülemektedir (Gaberli & Yağmur, 2021). Görsel haritalarda dairelerin büyük olması diğerlerine göre daha önemli olduğunu göstermekte olup, renkleri ise farklı kümeleri göstermektedir (Sinkovics, 2016). Dairelerin birbirlerine olan mesafeleri ve aralarındaki çizgiler birbirleriyle olan bağlantıları ve bağlantı gücünü temsil etmektedir. Daireler birbirlerine yaklaştıkça bağlantı gücü artmaktadır (Perianes-Rodriguez vd., 2016). Bu kapsamda çalışmada araştırma alanları ile yazarlar, organizasyonlar, ülkeler ve anahtar kelimeler arasındaki ilişkiler VOSviewer analiz programı ile ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3. Bulgular

Yapılan çalışma sonucunda, Scopus veri tabanının taranması ile ulaşılan “leisure” konusunda 1929-2022 yıllarındaki 2.649 akademik yayın ve “free time” konusunda 1955-2022 yıllarındaki 565 akademik yayına ait bibliyometrik veriler tabloya dönüştürülerek yorumlanmıştır.

Tablo 2: Boş zaman ve serbest zaman konulu çalışmaların yıllara göre dağılımı

Leisure						Free Time					
Yıl	Yayın Sayısı	Yıl	Yayın Sayısı	Yıl	Yayın Sayısı	Yıl	Yayın Sayısı	Yıl	Yayın Sayısı	Yıl	Yayın Sayısı
2022	3	1990	16	1958	2	2022	2	1990	2	1958	0
2021	180	1989	13	1957	1	2021	26	1989	6	1957	0
2020	160	1988	10	1956	1	2020	31	1988	4	1956	0
2019	158	1987	13	1955	2	2019	47	1987	0	1955	1
2018	177	1986	10	1954	0	2018	24	1986	5		
2017	150	1985	11	1953	3	2017	30	1985	5		
2016	142	1984	11	1952	3	2016	29	1984	4		
2015	128	1983	7	1951	1	2015	21	1983	2		
2014	130	1982	16	1950	0	2014	22	1982	7		
2013	112	1981	13	1949	0	2013	15	1981	7		
2012	104	1980	13	1948	1	2012	13	1980	1		
2011	104	1979	5	1947	0	2011	24	1979	4		
2010	116	1978	10	1946	0	2010	16	1978	2		
2009	95	1977	9	1945	0	2009	18	1977	3		
2008	67	1976	6	1944	1	2008	13	1976	9		
2007	74	1975	3	1943	0	2007	16	1975	4		
2006	52	1974	10	1942	0	2006	10	1974	4		
2005	66	1973	13	1941	0	2005	13	1973	6		
2004	50	1972	6	1940	1	2004	7	1972	2		
2003	52	1971	3	1939	0	2003	12	1971	3		
2002	31	1970	3	1938	0	2002	8	1970	2		
2001	37	1969	6	1937	1	2001	9	1969	8		
2000	35	1968	2	1936	3	2000	6	1968	1		
1999	22	1967	2	1935	1	1999	9	1967	0		
1998	19	1966	4	1934	0	1998	9	1966	2		
1997	33	1965	4	1933	0	1997	5	1965	0		
1996	31	1964	1	1932	0	1996	8	1964	3		
1995	15	1963	0	1931	0	1995	3	1963	0		
1994	15	1962	4	1930	0	1994	7	1962	1		
1993	17	1961	3	1929	1	1993	5	1961	0		
1992	15	1960	1			1992	6	1960	0		
1991	12	1959	0			1991	3	1959	0		

Kaynak: Scopus veri tabanından derlenmiştir.

Boş zaman ve serbest zaman konularında gerçekleştirilen çalışmaların yayımlanma yılları Tablo 2’ye göre incelendiğinde, boş zaman konulu ilk yayın 1929 ve serbest zaman konulu ilk yayın 19552’te yapılmıştır. Bu kapsamda boş zaman kavramının serbest zaman kavramından daha önce bilimsel açıdan ele alındığı görülmektedir. Diğer yandan Türkiye’de ise boş zaman ilk defa 1993 ve serbest zaman ise 2007 yılında uluslararası alanyazına benzer ilerlemede ele alınmıştır.

Tablo 3: Boş zaman ve serbest zaman konulu çalışmaların yazarlara göre dağılımı

Leisure		Free Time	
Yazar	Yayın sayısı	Yazar	Yayın sayısı
Kujala, U.M.	30	Jiao, D.	13
Holtermann, A.	29	Yan, J.	10
Kaprio, J.	27	Chu, S.I.	9
Rahkonen, O.	22	Caldwell, L.L.	7
Hallal, P.C.	19	Vinter, R.B.	6
Schnohr, P.	19	Bankoff, S.G.	5
Borodulin, K.	16	Wang, W.C.	5
Lahti, J.	16	Telnov, D.A.	4
Martin Ginis, K.A.	16	Baldwin, C.K.	3
Godin, G.	15	Chen, L.	3
Hagger, M.S.	15	Chmiel, J.S.	3
Tuomilehto, J.	15	Duan, Y.	3
Evenson, K.R.	13	Froehly, L.	3
Jousilahti, P.	13	Heslar, J.	3
Katzmarzyk, P.T.	13	Lei, Z.	3
Lakka, T.A.	13	Mahmudov, E.N.	3
Owen, N.	13	Mishima, K.	3
Jacobs, D.R.	12	Phair, J.P.	3
Lahelma, E.	12	Reksa, D.	3
Smith, L.	12	Rowland, J.D.L.	3

Kaynak: Scopus veri tabanından derlenmiştir.

İki kavrama yönelik yayın hazırlayan yazarlar Tablo 3’te gösterilmektedir. Sonuçlar incelendiğinde en fazla U. M. Kujala (30 yayın) boş zaman konulu yayın yapmıştır. Holtermann, A. İkinci sırada, Kaprio, J. Üçüncü sırada ve Rahkonen, O. Dördüncü sırada boş zaman konulu yayın yapan yazarlardır. Serbest zaman konulu ise en fazla D. Jiao (13) yayın hazırlamıştır. J. Yan ise 10 yayın ile ikinci sıradadır.

Tablo 4: Boş zaman ve serbest zaman konulu çalışmaların alanlarına göre dağılımı

Leisure		Free Time	
Araştırma Alanı	Yayın Sayısı	Araştırma Alanı	Yayın Sayısı
Tıp	1907	Sosyal Bilimler	173
Sosyal Bilimler	495	Tıp	144
Sağlık Meslekleri	313	Mühendislik	113
Psikoloji	300	Psikoloji	65
Hemşirelik	182	Fizik ve Astronomi	61
Çevre Bilimi	164	Sanat ve Beşeri Bilimler	58
Biyokimya, Genetik ve Moleküler Biyoloji	158	Bilgisayar Bilimi	56
İşletme, Yönetim ve Muhasebe	131	İşletme, Yönetim ve Muhasebe	44
Sanat ve Beşeri Bilimler	90	Matematik	41
Nörolojik Bilim	63	Çevre Bilimi	28
Tarım ve Biyoloji Bilimleri	46	Malzeme Bilimi	28
Ekonomi, Ekonometri ve Finans	42	Kimya	20
Çok disiplinli	42	Sağlık Meslekleri	20
Mühendislik	31	Biyokimya, Genetik ve Moleküler Biyoloji	16
Bilgisayar Bilimi	24	Dünya Bilimleri	12

Kaynak: Scopus veri tabanından derlenmiştir.

Scopus aracılığıyla elde edilen çalışmaların 26 ayrı konu alanına göre dağılımları, en fazla çalışmanın gerçekleştirildiği ilk 15 alan üzerinden değerlendirilmiştir. Tablo 4'teki boş zaman ve serbest zamana ilişkin çalışmaların konu alanlarına göre dağılımları yorumlandığında, boş zaman konusunda 1907 çalışmanın tıp alanında gerçekleştirildiği ve ilgili alanın en fazla yayınlı birinci sırada yer aldığı görülmektedir. Turizm ve rekreasyon alanını da içinde barındıran sosyal bilimler 495 çalışma ile ikinci sıradadır. Diğer yandan, serbest zaman konusu en fazla 173 yayın ile sosyal bilimlerde değerlendirilmiştir. İkinci olarak ise 144 yayın ile tıp alanında değerlendirilmiştir. Bu bilgilere göre boş zaman ve serbest zamanın, birçok farklı alanın çalışma konusunu içeren çok disiplinli bir özellik taşıdığı görülmektedir. Tablo 4'te yer alan veriler Scopus veri tabanından elde edildiğinden, rekreasyon ve boş zaman kavramları ile ilişkili alan olan spor bilimleri alanına yer verilmemiştir.

Tablo 5: Boş zaman ve serbest zaman çalışmalarının yayımlandıkları kurumlara göre dağılımı

Leisure		Free Time	
Kurum	Yayın Sayısı	Kurum	Yayın Sayısı
Helsinki Üniversitesi	101	Purdue Üniversitesi	14
Jyväskylä Üniversitesi	73	Pensilvanya Devlet Üniversitesi	9
Ulusal Sağlık ve Refah Enstitüsü	64	Delft Teknoloji Üniversitesi	8
Güney Danimarka Üniversitesi	53	Kansas Üniversitesi	8
Doğu Finlandiya Üniversitesi	53	İmparatorluk Koleji Londra	7
Kopenhag Üniversitesi	50	Tokyo Üniversitesi	6
Karolinska Enstitüsü	47	Murcia Üniversitesi/İspanya	5
Harvard T.H. Chan Halk Sağlığı Okulu	45	Northwestern Üniversitesi	5
Ulusal Çalışma Ortamı Araştırma Merkezi/Danimarka	43	Maryland Üniversitesi, College Park	5
Sao Paulo Üniversitesi	38	Michigan Üniversitesi, Ann Arbor	5

Kaynak: Scopus veri tabanından derlenmiştir.

Tablo 5'e göre, Finlandiya'da bulunan Helsinki Üniversitesi, toplamda 101 yayın ile boş zaman konusuna yönelik en çok yayına sahip üniversite olarak görülmektedir. Serbest zaman konusunda ise, 14 çalışma ile en fazla yayın A.B.D. Indiana'da bulunan Purdue Üniversitesi tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkiye, boş zaman konusunda farklı üniversitelerden toplam 25, serbest zaman konusunda ise toplam 8 çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar farklı kurumlar tarafından gerçekleştirildiğinden gruplandırma yapılması mümkün olmamaktadır. Türkiye'de boş zaman ile ilgili çalışmaların gerçekleştirildiği kurumlar (Ör. Nigde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi vb.) farklılık göstermektedir.

Tablo 6: Boş zaman ve serbest zaman çalışmalarının yayımlandıkları ülkelere göre dağılımı

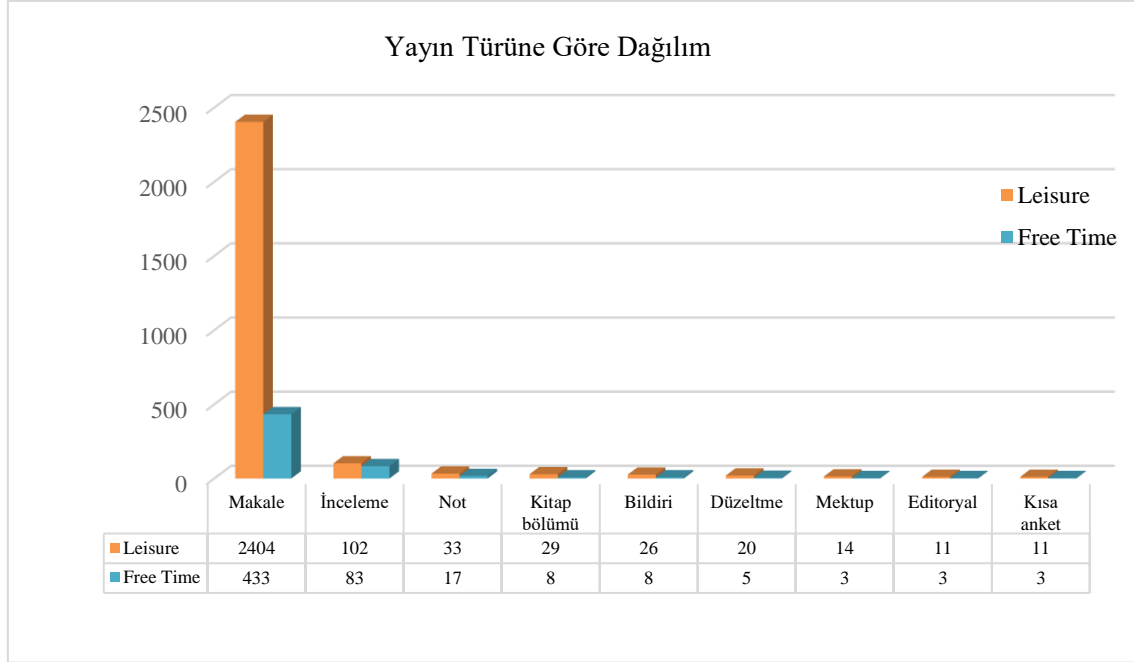
Leisure		Free Time	
Ülke	Yayın Sayıları	Ülke	Yayın Sayıları
1. Birleşik Devletler	660	1. Birleşik Devletler	150
2. Birleşik Krallık	215	2. Birleşik Krallık	34
3. Finlandiya	210	3. Almanya	33
4. Almanya	178	4. İspanya	28
5. Kanada	174	5. Çin	26
6. İsveç	171	6. Polonya	23
7. Brezilya	161	7. Fransa	22
8. Avustralya	154	8. Japonya	22
9. İspanya	146	9. İtalya	21
10. Danimarka	145	10. Brezilya	19
25. Türkiye	25	20. Türkiye	8

Kaynak: Scopus veri tabanından derlenmiştir.

Tablo 6'da görüldüğü üzere, boş zaman konusunda gerçekleştirilmiş en fazla çalışmaya sahip ülke Birleşik devletler (n=660) olarak görülmektedir. Serbest zaman konusunda yine en

fazla çalışma yapan ülke Birleşik devletler (n=150) olarak görülmektedir. Boş zaman konusunda yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, dünya sıralamasında Türkiye 96 ülke arasında 25. olarak, serbest zaman konulu çalışmalarda ise dünyadaki 60 ülke içerisinde 20. olarak yer almıştır.

Şekil 2: Boş zaman ve serbest zaman çalışmalarının yayın türüne göre dağılımı

Kaynak: Scopus veri tabanından derlenmiştir.

Boş zaman ve serbest zamana yönelik olarak gerçekleştirilen akademik çalışmaların türlerine göre dağılımlarını gösteren Şekil 2 incelendiğinde, en fazla makalenin boş zaman ile ilgili (n=2404) yayımlandığı görülmektedir. Serbest zaman ile ilgili olarak yine en fazla çalışma makale (n=433) türünde gerçekleştirilmiştir.

Tablo 7: Boş zaman ve serbest zaman çalışmalarının kaynaklara göre dağılımı

Leisure		Free Time	
Kaynaklar	Yayın Sayısı	Kaynaklar	Yayın Sayısı
Journal of Physical Activity and Health	74	Leisure Studies	7
Preventive Medicine	69	Loisir et Societe	7
BMC Public Health	58	Physical Review A Atomic Molecular and Optical Physics	7
International Journal of Environmental Research and Public Health	56	Journal of Leisure Research	6
Plos One	34	Leisure Sciences	6
International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity	29	Journal of Chemical Physics	5
Medicine and Science in Sports and Exercise	27	Proceedings of The IEEE Conference on Decision and Control	5
Leisure Studies	26	Movimento	4
European Journal of Preventive Cardiology	24	Psychological Reports	4
American Journal of Epidemiology	23	World Leisure Journal	4

Kaynak: Scopus veri tabanından derlenmiştir.

Tablo 7’de boş zaman konusundaki bibliyometrik veriler incelendiğinde, 74 akademik çalışma içeriği ile “Journal of Physical Activity and Health” adlı derginin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Dergi incelendiğinde, boş zaman ile ilgili ilk çalışmanın 2016 yılında olmak üzere konu ile ilişkili toplam 20 makale yayımladığı belirlenmiştir. Serbest zaman ile ilgili tablo incelendiğinde ise, “Leisure Studies”, “Loisir et Societe” ve “Physical Review A Atomic Molecular” adlı dergilerin 7 akademik çalışma ile ilk sırada yer aldıkları görülmektedir. Boş zaman konusunda, turizm alanındaki Türkiye kaynaklı çalışmalar “Academic Turkish World Studies: Tourism, Culture, Art and Architecture”, “Tourism and Hospitality Studies” ve “Hospitality, Travel, and Tourism: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications” isimli kaynaklarda yayımlanmıştır. Serbest zaman konusunda ise turizm alanında Türkiye kaynaklı çalışma bulunmamaktadır.

Tablo 8: Boş zaman ve serbest zaman ile ilgili anahtar kelimelerin dağılımı

Leisure		Free Time	
Anahtar Kelimeler	Frekans	Anahtar Kelimeler	Frekans
Human	1,812	Human	119
Leisure	1,744	Article	104
Female	1,478	Leisure	93
Male	1,448	Male	74
Leisure Activities	1,387	Female	68
Article	1,376	Free Time	68
Humans	1,367	Humans	60
Adult	1,294	Leisure Activities	56
Physical Activity	1,266	Time	22
Exercise	1,085	Aged	21
Middle Aged	858	Time Factors	19
Aged	681	Education	16
Major Clinical Study	618	Physical Activity	16
Questionnaire	572	Recreation	15
Controlled Study	544	Exercise	14
Priority Journal	483	Middle Aged	14
Sport	204	Sport	14
Leisure Time	151	Motivation	13
Sports	129	Recreational Activity	9
Recreation	114	Leisure Time	8

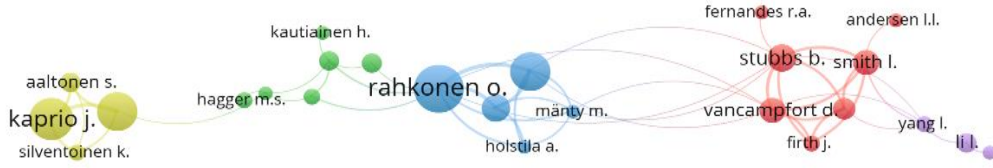
Kaynak: Scopus veri tabanından derlenmiştir.

Tablo 8’de boş zaman ve serbest zaman konulu yayınlarda kullanılan anahtar kelimeler incelenmiştir. Boş zaman yayınlarda en çok kullanılan anahtar kelimeler; “human” (1.8129, “leisure”, ve “female” şeklinde devam etmektedir. Boş zaman konulu yayınlarda kadın ve erkek kelimelerinin sıklıkla kullanıldığı söylenebilir. Serbest zaman yayınlarda en yaygın yer alan anahtar kelimeler; “human” (119), “article” ve “leisure” şeklinde devam etmektedir. Serbest zaman konulu yayınlarda boş zaman kavramının da sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Buradan hareketle bu iki kavramın birbiriyle ilişkili olduğu ve özellikle serbest zaman konulu yayınlarda boş zaman sıklıkla kullanıldığı söylenebilir.

3.1. Boş Zaman ve Serbest Zaman Alanlarının VOSviewer Haritalama Sonuçları

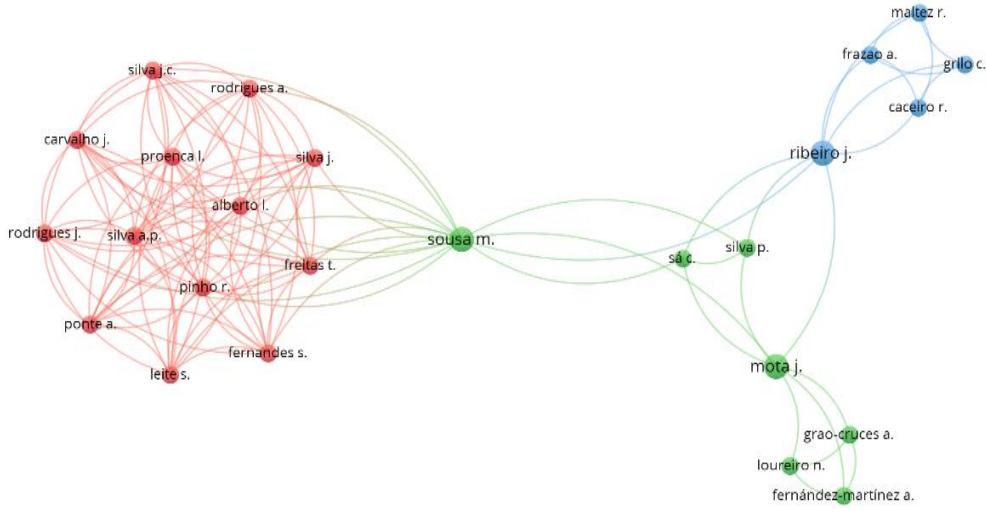
Bu bölümde “birlikte yazarlık” (Co-Authorship) ve “birliktelik” (Co-occurrence) durumları göz önünde bulundurularak veriler analiz edilmiştir. Kullanılan analizlerde, VOSviewer programında ilgili parametreye yönelik, ilişkileri güçlü kavramlarla görselleştirilmiştir. “Birlikte yazarlık” parametresi ile gerçekleştirilen analizler ilişkilerinin güçlü olduğu “yazarlar, organizasyonlar ve ülkelere” göre gerçekleştirilmiştir. “Birliktelik” parametresine göre ise, ilişkileri güçlü olan “yazar-anahtar kelimelere” göre analiz sağlanmıştır.

Şekil 3: Boş zaman çalışmalarının yazarlarının dağılımına yönelik ağ analizi

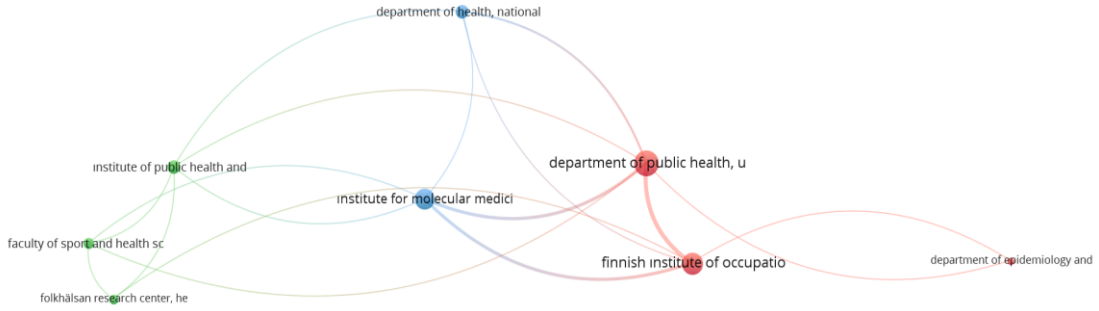
Şekil 3’te boş zaman alanında çalışma gerçekleştirmiş 4295 yazarın aralarındaki bağıntı gücü görselleştirilmiştir. 4295 yazarın 81’i bu sınır değerleri kıyaslanmaktadır. 81 yazarın her biri için, toplam bağlantı gücü en fazla olan 25 yazara ait görsel ağ haritası oluşturulmuştur. Bu yazarların aralarında farklı renklerle gösterilen 5 kümelenmenin oluştuğu görülmektedir. Bu kümelenmeler içerisinde kırmızı renk ile kümelendirilen yazarlar arasında diğerlerine kıyasla daha güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Haritada gösterilen yazarlar arasında toplam 50 karşılıklı bağlantı bulunmaktadır. Bağlantı gücü yüksekliğine göre sırasıyla Rahkonen (17 çalışma, 237 alıntı), Lahti (14 çalışma, 165 alıntı), Stubbs (10 çalışma, 117 alıntı), Vancampford (9 çalışma, 112 alıntı), Smith (9 çalışma, 94 alıntı) ve Lahelma (10 çalışma, 135 alıntı) boş zaman ve serbest zaman konulu çalışmalarda önde gelen yazarlardır. Bunun yanı sıra diğer yazarlar ile bağlantı sayısı (9) ve yaptığı çalışma sayısı (17) olup birinci sırada yer alan yazar Rahkonen iken, alıntılanma sayısı en yüksek yazar ise 356 alıntı ile Kunst olarak görülmektedir. Rahkonen, O. vd. tarafından hazırlanan ve en fazla atıf alan “*Emekliliğe geçişten sonra boş zamandaki fiziksel aktivitedeki değişiklikler: Bir takip çalışması*” isimli araştırma 2011 yılında yayınlanmıştır. Çalışmada, emekliliğin, yaşam tarzlarını etkilemesinin muhtemel büyük bir yaşam değişikliği olduğu ve bu nedenle 5-7 yıllık takipte emekliliğe geçişle karşı karşıya kalan yaş almış çalışanlar arasında orta ve şiddetli yoğunluktaki boş zaman fiziksel aktivitelerindeki değişikliklerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın anahtar kavramları, fiziksel aktivite emekliliği, sağlık ve takip olarak belirlenmiştir. Gerçekleştirilen bu çalışma 2018, 2019, 2020 ve 2021 yıllarında toplam 52 alıntı sayısı ile en fazla atıf yapılan çalışma olmuştur. Yazara ait diğer çalışmalar yine tıp alanında gerçekleştirilmiştir.

Şekil 4: Serbest zaman Çalışmalarının yazarlarının dağılımına yönelik ağ analizi

Şekil 4'te serbest zaman alanında yayın üretmiş 1355 yazar arasındaki karşılıklı bağıntılar görsel hale getirilmiştir. 1355 yazardan yalnızca diğerler yazarlarla aralarındaki bağlantı en yüksek 25 yazar VOSviewer ile analiz edilmiştir. Bu yazarlar arasındaki ilişkiler kırmızı, yeşil ve mavi olmak üzere 3 ayrı kümelenme ile gösterilmiştir. Bu kümelenmeler içinden kırmızı renkteki yazarlar arasında diğerlerine kıyasla daha güçlü bir ilişki söz konusudur. Konu kapsamında geçen yazarlar arasında toplam 117 bağlantı belirlenmiş olup, Sousa, 17 bağlantı, 2 çalışma ve 38 alıntılanma ile bu yazarlar arasında merkezi bir konumda yer alarak diğer yazarları destekleyen ve güçlü ilişkisi olan yazar konumundadır.

Şekil 5: Boş zaman çalışmalarının yayımlandıkları kurumların dağılımına yönelik ağ analizi

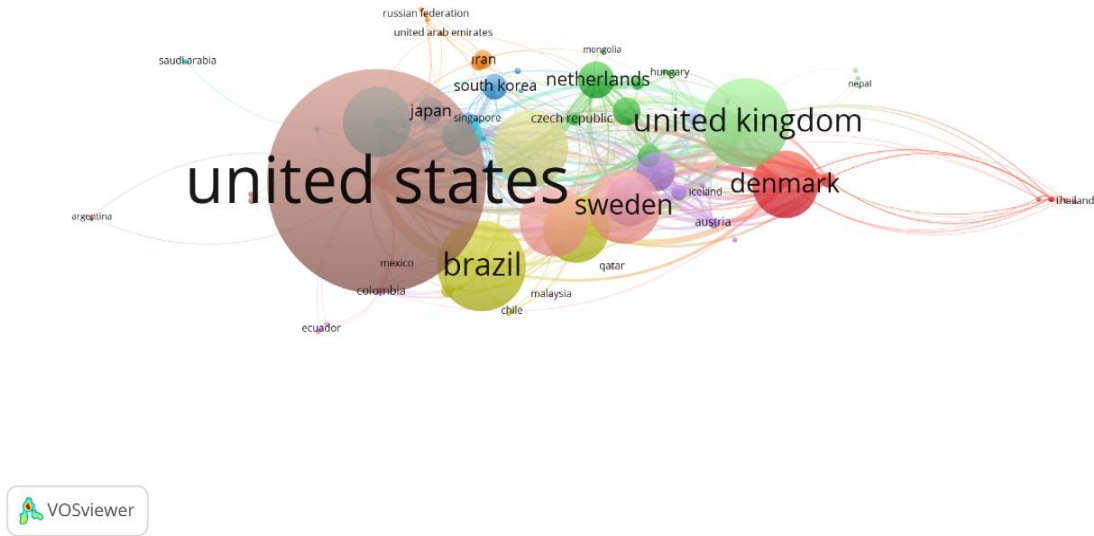
Şekil 5'te boş zaman alanında çalışma yayınlamış kurumların aralarındaki bağıntılar görselleştirilerek sunulmuştur. Bir kurumun yayın sayısı asgari "5" ve bir yazarın çalışmasına aldığı atıf sayısı asgari "0" olarak belirlenerek analiz gerçekleştirilmiştir. Bağlantı gücüne göre oluşturulan haritada üç küme oluşmuştur. Kırmızı kümede sağlık ve işletme üzerine kurumların bağlantı gücü yüksek çıkarken, mavi kümede moleküler tıp ve halk sağlığı üzerine çalışan kurumların gruplandığı tespit edildi. Yeşil kümede ise spor, araştırma merkezi ve halk sağlığı kurumları gruplandı.

Şekil 6: Serbest zaman çalışmalarının yayımlandıkları kurumların dağılımına yönelik ağ analizi

Şekil 6’da serbest zaman alanında yayın gerçekleştirmiş 1355 kurum arasındaki karşılıklı bağlantılar görselleştirilerek sunulmuştur. 901 kurumun 25’i bu sınır değerlerde yer almaktadır. Bağlantı gücü en yüksek 4 kurum ile görsel ağ haritası ortaya çıkarılmıştır. Haritaya göre toplam bağlantısı en güçlü, bağlantı sayısı, çalışma sayısı ve alıntılanma sayısı en yüksek kurum İspanya’da bulunan Universidad de Murcia’dır.

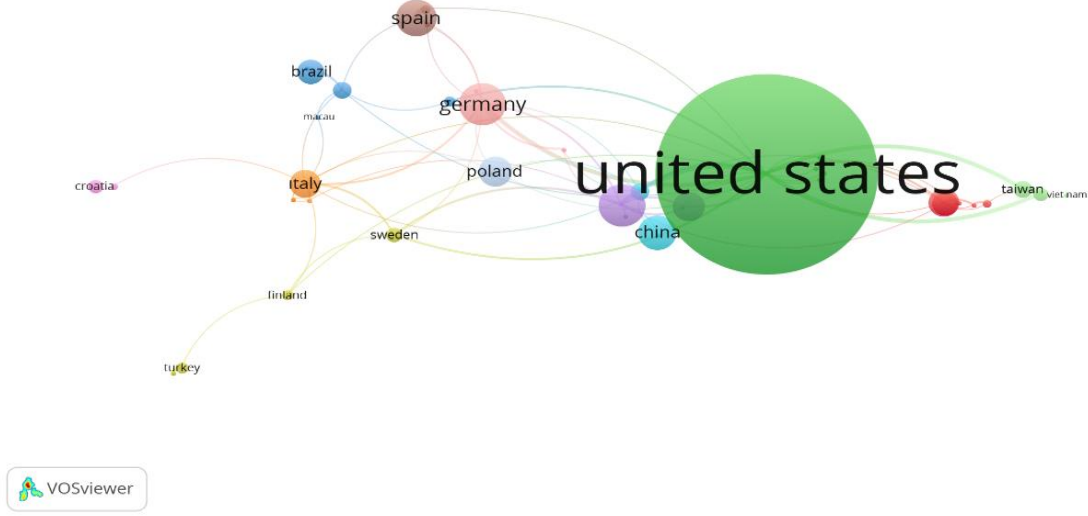
Şekil 7: Boş zaman çalışmalarının yayımlandıkları ülkelere yönelik ağ analizi

Şekil 7’de boş zaman alanında çalışma yapan ülkelerin ilişki ağı gösterilmektedir. 92 ülkenin tamamı belirlenen bu sınır değerlerde yer almaktadır. Ülkelerin diğer ülkelerle olan ortak yazarlık ilişkileri incelendiğinde ilişki gücü en yüksek 80 ülke bu kapsamda değerlendirilmiştir. Elde edilen tüm bu verilerin değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan görsel haritada, tüm ülkelerin yakın bir ilişki içerisinde oldukları görülmektedir. Birbirleriyle bağlantılı 13 kümenin ortaya çıktığı haritada yer alan ülkelerin her biri farklı renklerle gösterilmektedir. Bu ülkeler arasında en fazla çalışmayı (n=279) ve alıntılanma sayısını (n=6522) elde eden ülke olan Birleşik Devletler’in toplam 45 ülke ile iş birliği içerisinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla en güçlü bağlantıya sahip ülke ise Birleşik Krallık olarak görülmektedir. Ayrıca, Brezilya 21 ülke ile bağlantılı 113 çalışma; Danimarka 31 ülke ile bağlantılı olarak 85 çalışma;

İsveç ise, 22 ülke ile bağlantılı olarak 92 çalışma gerçekleştirmiş olup toplam bağlantı gücü yüksek ülkeler sınıflamasında yer almaktadırlar.

Şekil 8: Serbest zaman çalışmalarının yayımlandıkları ülkelere yönelik ağ analizi

Şekil 8’de serbest zaman alanında çalışma yapan ülkelerin ağ haritası gösterilmektedir. 71 ülkenin tümünün belirlenen sınır değerleri karşıladığı tespit edilmiştir. Ülkelerin diğer ülkelerle geliştirdikleri ortak yazarlık bağlantılarının toplam gücüne göre bağlantı gücü en yüksek 49 ülke belirlenmiştir. Her biri farklı renklerde verilen ülkelere ait birbirleriyle bağlantılı olarak 12 ayrı kümelene ortaya çıkmıştır. Tüm ülkeler içerisinde konu ile ilgili en fazla yayına (n=150) ve alıntılama (n=3343) sahip ülke konumundaki Birleşik Devletler, toplam 22 ülke ile birlikte çalışma gerçekleştirmiş olup ilişki ağı en yüksek konumda değerlendirilmiştir.

Şekil 9: Boş zaman çalışmalarında tercih edilen anahtar kelimelerin ağ analizi

Çalışmaların yayımlandığı kurumlar incelendiğinde, Helsinki Üniversitesi, boş zaman kavramına yönelik en çok bilimsel çalışma gerçekleştirilen üniversitedir. Serbest zaman konusunda ise, en fazla çalışma Purdue Üniversitesi tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de ise, boş zaman konusunda farklı üniversitelerden toplam 25, serbest zaman konusunda ise toplam 8 çalışma gerçekleştirilmiştir. Türkiye’den çalışmalar farklı kurumlardan araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiş olup, kimi yazarların kurumları birbirlerinden farklıdır. Bu nedenle gruplandırma yapılamamış ancak çalışmaların içeriğinden, yazarların kurumlarına ait bilgiler bulgular kısmında detaylı olarak verilmiştir.

Boş zaman çalışmalarında, “fiziksel aktivite”, “egzersiz”, “boş zaman” ve “boş zaman fiziksel aktivite” anahtar kelimeleri en fazla ilişki ağına sahip kelimeler olarak tespit edilmiştir. Serbest zaman çalışmalarında, bir anahtar kelimenin en az tekrar sayısı “1” seçilerek anahtar kelimeler arasındaki ilişkiye bakıldığında ise, “serbest zaman”, “boş” ve “fiziksel aktivite” anahtar kelimelerinin ise en çok birlikte kullanılan kelimeler olduğu görülmektedir. Her iki çalışma alanında da turizm, rekreasyon ve spor anahtar kelimelerinin kullanım oranlarının oldukça düşük olduğu görülmüştür. Bu durumun en önemli nedeni, Scopus’ta yer alan uluslararası literatürde boş zaman ile serbest zaman kavramlarının daha çok tıp alanında gerçekleştirilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Uluslararası alan yazında gerçekleştirilecek boş zaman ve serbest zaman çalışmalarının özellikle turizm, rekreasyon ve spor anahtar kavramlarını içerecek şekilde geliştirilmesi, literatürdeki bu açığı kapatılma bağlamında önem teşkil etmektedir.

Boş zaman kavramıyla ilgili en fazla yayın (5), bağlantı gücü (17 yayın ve 237 alıntı) olan yazar Rahkonen’dir. Rahkonen’e ait en fazla atıf alan çalışma (Lahti vd., 2011) ve diğer çalışmaları incelendiğinde, çalışmalarının tamamının tıp alanında gerçekleştirilmiş olduğu belirlenmiştir. Bu bulgudan hareketle boş zaman kavramının sosyal bilimler alanından çok tıp alanının ilgi alanına girdiği sonucu elde edilmiştir. Yine sonuç olarak en az 1 yayını olan yazarlar arasında merkezi noktada bulunan Sousa ise serbest zaman kavramı kapsamında 2 yayın ve 38 alıntı kapsamına 17 ilişki ağına sahiptir.

Bibliyometrik çalışmaların bazı kısıtları bulunmaktadır. Öncelikle, çalışma Scopus’ta tarama yapıldığında listelenen çalışmalarla sınırlıdır. Dünya çapındaki akademik çalışmaların analizi için veri kaynağı olarak kabul gören ve sıklıkla tercih edilen veri tabanı olarak Scopus (Boyle & Sherman, 2006), boş zaman ve serbest zaman konularındaki tüm çalışmaları içermeyebilmektedir. Bu bağlamda Web of Science, PubMed vb. diğer uluslararası ölçekli veri tabanları aracılığıyla mevcut çalışma güncellenerek geliştirilebilir. Ayrıca, bibliyometrik analiz sayısal verilere dayalı olarak gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla, ortaya konulan akademik yayınların içerikleri ya da niteliklerini yorumlamak mümkün olmamaktadır (Dunk & Arbon, 2009). Gelecekte farklı alanlarda gerçekleştirilecek çalışmalarda, Web of Science gibi daha büyük bir veri tabanından bibliyometrik veriler elde edilerek, Vosviewer programı ile çalışmaların yıllara göre dağılım ve yoğunluk görünümü analizleri gerçekleştirilerek bu çalışmadaki sınırlama genişletilebilir.

Kaynakça

- Boyle, F., & Sherman, D. (2006). Scopus™: the product and its development. *The Serials Librarian*, 49(3), 147-153.
- Broadhurst, R. (2001). *Managing environments for leisure and recreation*. routledge, Taylor & Francis Group, London.
- Buzlu, M. (2015). *Rekreasyon araştırmaları ve rekreasyon bölümleri için araştırma ve müfredat kapsamı önerisi: bilimetrik bir çalışma*, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Cengel, O., & Oztek, Y. (2014). Leisure time marketing in the context of the entertainment industry. In R. Ozturk (Ed.), *Handbook of Research on the Impact of Culture and Society on the Entertainment Industry* (pp. 296-313). IGI Global.

- Dumazedier, J. (1974) *Sociology of leisure*, Elsevier Pub, New York, 237.
- Dunk, A. M., & Arbon, P. (2009). Is it time for a new descriptor'pressure injury': a bibliometric analysis. *Wound Practice & Research: Journal of the Australian Wound Management Association*, 17(4), 201-207.
- Dündar, A. K., & Gülcan, B. (2022). Turizm ve rekreasyonda Stebbins' in ciddi boş zaman teorisinin bibliyometrik analizi. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(9), 1235-1248.
- Gaberli, Ü., & Yağmur, Y. (2021). A Review of global winter tourism research in the web of science (WoS) database between 1988-2020: A bibliometric and visualization analysis. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 248-265.
- Gibson, J., Macintyre, E., Wood, I., Kemp, K., & Pearson, S. (1997). *Leisure and recreation: advanced GNVQ, Optional Units*. Longman.
- Gulam, A. (2016). Recreation–need and importance in modern society. *International Journal of Physiology, Nutrition and Physical Education*, 1(2), 157-160.
- Hazar, A. (2009). *Rekreasyon ve animasyon*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Hoffman, D.L. ve Holbrook, M.B. (1993). The intellectual structure of consumer research: a bibliometric study of author co-citations in the first 15 years of the journal of consumer research. *Journal of Consumer Research*, 19(4), 505-517.
- Jones, S. G. (2018). *Workers at play: A social and economic history of leisure*, 1918–1939. Routledge.
- Karaküçük, S. (2014). *Rekreasyon: boş zamanları değerlendirme*. (Altıncı Baskı), Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kement, Ü. (2020). *Tourism and recreation*, İçinde, İ. Yazıcıoğlu, Ö. Yayla, & A. Işın, T. Çetin (Edt.). *Tourism and hospitality studies*. (ss.293-307). Peterlang Yayınevi, Germany.
- Kement, Ü. (2019). *Ecorecreation*, İçinde, İ. Yazıcıoğlu, Ö. Yayla, & A. Solunoğlu (Edt). *Current issues in tourism and hospitality management*. (ss.238-241). SRA Academic yayınevi, Litvanya.
- Kement, Ü. (2015). *Doğaya yönelik gerçekleştirilen rekreatif etkinliklerde tüketicilerin çevre dostu rekreasyon davranışlarının incelenmesi: kamping örneği*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı. Ankara.
- Koca, C., Henderson, K. A., Asci, F. H., & Bulgu, N. (2009). Constraints to leisure-time physical activity and negotiation strategies in Turkish women. *Journal of Leisure Research*, 41(2), 225-251.
- Kozak, N. (2000). Türkiye'de akademik turizm literatürünün gelişim süreci üzerine bir inceleme. *DAÜ: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 15-55.
- Lahti, J., Laaksonen, M., Lahelma, E., & Rahkonen, O. (2011). Changes in leisure-time physical activity after transition to retirement: a follow-up study. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 8(1), 1-8.
- Li, J., Burnham, J. F., Lemley, T., & Britton, R. M. (2010). Citation analysis: comparison of web of science, scopus, scifinder, and google scholar. *Journal of electronic resources in medical libraries*, 7(3), 196–217.
- Lin, M. P., Marine-Roig, E., & Llonch-Molina, N. (2021). Gastronomy as a sign of the identity and cultural heritage of tourist destinations: a bibliometric analysis 2001–2020. *Sustainability*, 13(22), 12531, 1-23.

- Metin, C.M. (2013). *Boş zaman literatürünün dünya'daki gelişimi:leisure science dergisinde yayımlanan makaleler üzerine bir inceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Meyer, H. D., Brightbill, C. K. & Sessoms, H. D. (1969). *Community recreation-a guide to its organization* (Fourth Edition). Printice-Hall, London.
- Mieczkowski Z. (1990). *World trend in tourism and recreation*. New York: Peter Lang Publishing
- O'Leary, J. T., Adams, M. B., & Parker, L. W. (1981). *Importance performance analysis: an aid to problem identification in urban river recreation development*. American Water Resources Association.
- Öztürk, P., & Koca, C. (2019). Generational analysis of leisure time physical activity participation of women in Turkey. *Leisure Studies*, 38(2), 232-244.
- Pangburn, W. (1929). Leisure time agencies and character building. *Religious Education*, 24(6), 572-577.
- Perianes-Rodriguez, A., Waltman, L., and Van Eck, N. J. (2016). Constructing bibliometric networks: A comparison between full and fractional counting. *Journal of Informetrics*, 10(4), 1178-1195.
- Roberts K. (2006). *Leisure in contemporary society* (2. baskı) Wallingford, UK: Cabi.
- Sinkovics, N. (2016). Enhancing the foundations for theorising through bibliometric mapping. *International Marketing Review*, 33(3), 327-350.
- Soybalı, H. H., Kabakulak, A., & Başar, B. (2020). Üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinin rekreasyon faaliyetlerine katılım düzeyi üzerindeki etkisi: Afyon Kocatepe Üniversitesi örneği. *Journal of Recreation And Tourism Research/JRTR*, 7(2), 107-134.
- Torkildsen, G. (2005). *Leisure and recreation management*. 5th Edition. Routledge And Francis Group.
- Tükel, Y., & Temel, A. S. (2020). Examining the levels of freedom, life satisfaction and happiness perceived by college students in leisure time. *International Journal of Research in Education and Science*, 6(4), 668–67.
- Van Eck, N.J. & Waltman, L. (2021). *VOSviewer Manual*. Universiteit Leiden, Leiden.
- Veal, A. J. (2020). Is there enough leisure time? Leisure studies, work-life balance, the realm of necessity and the realm of freedom. *World Leisure Journal*, 62(2), 89-113.
- World Leisure Secretariat, (WLO) (2021). *The WLO global leisure debates webinar series to re-start in early*.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma sürecinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir. Yazarlar etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgileri (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca burada belirtmişlerdir.

Etik Kurul İzin Durumu: Bu çalışmada ikincil verilerden faydalandığı için etik kurul iznine ihtiyaç duyulmamıştır. Olası durumda yaşanacak sorunlara karşın tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı: %34
2. yazar katkı oranı: %33
3. yazar katkı oranı: %33